

'ZONDER RELATIE GEEN

Ton Smies over zijn geschiedenislessen

Zijn passie is muziek, maar geschiedenis doet Ton Smies er niet zomaar voor een paar uurtjes bij.

Al jaren behaalt hij met zijn mavoklassen uitstekende resultaten voor het examen. Smies vertelt over zijn bijna veertig jaar in het onderwijs en zijn werkwijze. Zijn stelregel: 'Zonder relatie geen prestatie.'

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio.

We spreken elkaar in zijn eigen lokaal op de Mavo Uitermeer Lisse (Fioretti College). Een gebouw uit het begin van de jaren zeventig met een stuk of vijftien lokalen rondom de aula. De ruim tweehonderd leerlingen en ongeveer twintig leraren kennen elkaar allemaal. Iedereen is zichtbaar en niemand anoniem. Misschien wel precies zoals een mavo moet zijn.

MOOI BEROEP

'Ik ben nu 61 en in augustus sta ik veertig jaar voor de klas. Toch houdt de vraag "Hoe lang moet je nog?" me helemaal niet bezig. Als ik het zou mogen overdoen, koos ik weer voor het onderwijs. Het is een mooi beroep als je het aankan. Ik moet er niet aan denken dat je iedere ochtend de klas inloopt en dan alleen maar denkt aan wat ze nu weer kunnen proberen. Op de een of andere manier heb ik nooit ordeproblemen gehad. Waarschijnlijk omdat ik altijd een goede band met leerlingen probeer op te bouwen. Niet als lolbroek of een popiejopie – ik ben behoorlijk streng – maar vanuit betrokkenheid. Oog hebben voor wat er speelt. Nog iedere dag heb ik veel plezier met de leerlingen.

Het onderwijs heeft me eigenlijk altijd al getrokken. Toen ik moest kiezen was het onderwijs of de muziek. Ik kwam uit Zeeland en voor het conservatorium zou ik naar Tilburg of Rotterdam moeten. De pabo was in Middelburg, het lag dus voor de hand dat ik daar naartoe ging – al kwam ik er snel achter dat ik liever met wat oudere kinderen wilde werken. Aan hen kan ik meer kwijt en ze zeggen ook meer dingen terug.

Mijn eerste baan was op een mavo in Rotterdam, Alexanderpolder. Met de pabo kon je Nederlands en nog een paar vakken geven. Daar heb ik van 1975 tot 1982 gewerkt en in de tussentijd de tweedegraads bevoegdheid geschiedenis gehaald. Ik heb overigens nog steeds contact met collega's van toen. Niet lang daarna kwam er een vacature geschiedenis op de Mavo Uitermeer in Lisse en daar werk ik al meer dan dertig jaar.'

MUZIEK EN GESCHIEDENIS

'Uiteindelijk ben ik toch het conservatorium gaan doen met als richting schoolmuziek. Toen ik die opleiding eenmaal achter de rug had, met vakken als *band coaching* en nog veel meer, ben ik geregeld gevraagd op een school fulltime muziek te komen geven. Dat heb ik bewust nooit gedaan. Vaak zaten die uren alleen in de onderbouw en had je die klassen maar één uur per week. Dat zag ik niet zitten, dan heb je tien brugklassen en acht tweede klassen of zoiets. De afwisseling met geschiedenis is voor mij juist heel belangrijk. Muziek is meer mijn passie, maar het is niet zo dat ik geschiedenis er eventjes bij doe. Ik streef naar een verhouding van ongeveer half om half. Ik heb ook wel voor het conservatorium gewerkt en dan raadde ik de studenten ook aan een tweede bevoegdheid te halen. Natuurlijk gebruik ik ook veel muziek in mijn geschiedenislessen. Ik geef alleen in de bovenbouw van de mavo les en dan behandel je de twintigste eeuw. Nou, dan heb je keus te over! Denk aan protestliederen bij de Vietnamoorlog, ska en punk met liedjes van Doe Maar, maar ook aan allerlei propagandalieder. Het is de kunst om dan een mooi, goed nummer te kiezen dat ook veel vertelt over de manier waarop er in die periode muziek gemaakt werd, welke technieken, ontwikkelingen er gebruikt werden en welke effecten die hadden.'

SOLDAAT VAN ORANJE

'Met de komst van ICT en dan vooral internet zijn de mogelijkheden voor leraren enorm toegenomen. Je kunt heel gericht naar muziek of films zoeken. Als ik het communisme behandel, begin ik altijd met dat reclamespotje van Delta Lloyd, een paar jaar geleden. In die spot moet een hele groep Noord-Koreaanse soldaten met panelen boven hun hoofd een portret van hun leider omdraaien. Maar eentje heeft zich verslapen – hij had een paneel met een tand erop – die mist dus. Het resultaat is een staatsieportret van de grote leider met een tand uit zijn mond. Grappig, maar ook heel effectief.'

PRESTATIE'

Leerlingen onthouden het en je kunt er prima mee uitleggen wat communisme en dictatuur is.

De laatste jaren merkte ik dat er veel leerlingen naar de voorstelling *Soldaat van Oranje* gingen. Daar heb ik nu een opdracht bij gemaakt. Eerst leg ik dingen uit over het boek, de echte persoon Hazelhoff Roelfzema, vervolgens over de film en daarna bespreek ik de musical. Met 3-mavo zijn we ook naar de voorstelling geweest. We bekijken dan hoe de kern van het echte verhaal overeind blijft, terwijl er tussen de drie vormen veel verschillen zitten. De leerlingen krijgen daar ook een proefwerk over met vragen die ingaan op het verschil tussen de realiteit en wat er in dat boek, de film en voorstelling gebeurt. Ook de thema's aanpassing, collaboratie en verzet komen aan de orde.'

GEEN AUTOMATISCHE PILOOT

'Je moet ze natuurlijk pakken, raken, met wat je doet. Op de mavo kun je leerlingen niet te veel aanspreken op hun intellectuele capaciteiten – hun spanningsboog is korter en samenwerken gaat niet altijd goed. Ik geef ook wel les aan leerlingen van

5-havo en 6-vwo en dan zie je toch dat de mavo-leerlingen aanhankelijker zijn. Dat betekent dat je echt een relatie met ze moet opbouwen, contact moet hebben. Je kunt als leraar dan ook niet achterblijven. Neem bijvoorbeeld mobieltjes. Die dingen zijn er nu eenmaal en dus moet je ermee leren omgaan. Door boos te worden en ze direct in te nemen, verdwijnen ze echt niet. Het betekent wel duidelijk zijn, maar niet meteen op je strepen gaan staan als er dan toch een op tafel ligt.

Een vertrouwensband moet je ieder jaar opnieuw aangaan. Daar moet je echt wat voor doen en dat gaat niet op routine. Lesgeven kan gewoon niet op de automatische piloot! Natuurlijk hoef ik na veertig jaar echt niet meer iedere les helemaal voor te bereiden, maar de sfeer in de klas is wel ieder jaar anders. De leerlingen zijn anders, ze reageren op andere dingen. Daar moet je voor open blijven staan en in meegaan, zonder dat je jezelf geweld aandoet.

Wat ik de laatste tijd anders doe, is veel meer te denken vanuit die drie of vier lessen per week. Twintig jaar geleden hadden leerlingen school, misschien een klein baantje en wat sport. Nu zitten ze op *social media* en hebben daardoor buiten school veel meer contact. Die dingen kosten geld en dus moet er flink gewerkt worden en dan is er ook nog hockey, voetbal en muziekles. School is veel meer een ding erbij geworden. Daar kun je van alles over vinden, maar je verandert het niet. Ik probeer mijn lessen daarom scherper neer te zetten. Daar moet het gebeuren. Daar leren ze. Daar oefenen ze. Buiten de lessen doen de mavoleerlingen echt niet zo veel meer.'

EXAMENPROGRAMMA

'Voor de mavo is er nu al een hele tijd hetzelfde examenonderwerp: staatsinrichting en de periode 1900-2000. Ik ben daar blij mee, want het is een periode die leerlingen aanspreekt en is te overzien. Nadeel is wel dat de overgang naar 4-havo moeilijker wordt. Die tien tijdvakken hebben de leerlingen in klas 1 en 2 van de mavo maar heel summier gehad. Zeker wanneer geschiedenis onderdeel van Mens en Maatschappij wordt – daar ben ik dan ook geen voorstander van.

In 3-mavo gebruik ik het boek voor 3-havo. Aan de Koude Oorlog besteed ik extra aandacht en ik doe een opdracht met de actualiteit. Niet alle leerlingen doen eindexamen geschiedenis en op deze manier hebben ze wel allemaal de twintigste eeuw gehad. In de vierde klas gebruik ik het boek voor 4-mavo en doe ik de twee examenonderwerpen met wat verdieping ten opzichte van het derde jaar. Daarnaast behandel ik twee thema's die niet verplicht ►

zijn: Vietnam en geschiedenis van de misdaad en maffia. Daar heb ik inmiddels een hele bibliotheek bij en allerlei materiaal voor ontwikkeld. Ik zorg ieder jaar weer voor een update. En tot dit jaar had ik ook altijd mondelinge toetsen waarbij leerlingen mochten kiezen: een bijzonder thema, een aantal historische films, de actualiteit of veldwerk met interviews.'

WERKWIJZE

'Het varieert wel iets, maar ik behandel die thema's min of meer op dezelfde manier. De examenstof deel ik op in onderdelen. Ik begin dan altijd met een korte analyse van het examen: "Kijk, jongens, hier zie je hoeveel vragen in totaal en dan altijd zoveel vragen hierover en zoveel daarover." Dan deel ik het in en dat is gewoon de hoofdstukindeling van de methode. Per onderdeel begin ik altijd eerst met het echte doceren. Gewoon, frontaal lesgeven. Veel vertellen, veel anekdotes, aantekeningen en soms wat dictaat. Dan ben ik wel streng, hoor! Als ik aan het woord ben, tetter je er niet doorheen, je hebt je werk af en je boeken bij je, je komt gewoon op tijd, et cetera. Ook dat is het opbouwen van een relatie. Als de basis er dan in zit, geef ik deelrepetities. Die gaan echt over jaartallen, namen, gebeurtenissen, begrippen en rijtjes met oorzaken en gevolgen. Die moeten de leerlingen echt beheersen. Zo niet, dan komen ze bij me terug. Niet als straf, maar om samen nog even te oefenen. Ik verplicht ze dan ook niet. Als ze het niet willen, dan hoeft het niet. Maar ik merk het wel op en toch komen ze meestal wel.

Daarna begin ik pas met de toepassing. Dat betekent veel oefenen met examenopgaven en toewerken naar een toets over het grotere geheel. Daarin zitten wel wat basisingen, maar ook veel spotprenten, tekstbronnen en vragen bij de vaardigheden. Die toetsen lijken wat vorm en inhoud sterk op het echte examen.

Werkboeken gebruik ik niet veel. Dat vind ik altijd van die vraag- en antwoordspelletjes. Als je bij een hoofdstuk het hele werkboek zou doen, kom je nooit uit met je tijd. Dat nakijken kost ook al zo veel tijd. Nee, ik geef dan hooguit een paar vragen uit een werkboek tijdens de les en oefen veel meer met examenopgaven. Als huiswerk vind ik die dingen trouwens ook niet goed werken: dat is alleen maar bezigheidstherapie en in de pauze schrijven ze het van elkaar over.'

RELATIE, PRESTATIE

'Mijn examenresultaten zijn goed. Afgelopen jaar zat ik zelfs bij de beste tien procent en meestal heb ik rond de 6,8/7,0 gemiddeld. Nu is Lisse niet de grote stad. Dat geef ik je te doen: in Rotterdam of Den Haag in een probleemwijk op een vmbo examens afnemen. Natuurlijk is het mooi dat ik goede resultaten haal, maar ik leun niet achterover. Iedere les is wat dat betreft topsport. Ooit had ik een stagiair voor muziek en die kon verschrikkelijk goed gitaar spelen. Hij zat dan ook de hele tijd voor de klas te spelen. Dat vinden leerlingen een of twee lessen leuk, maar daarna niet meer. Maar hij bleef maar naar die gitaar kijken. Hij maakte geen contact. Ik bedoel maar: je kunt nog zoveel baggage hebben, als je het niet weet over te brengen, zal het nooit wat worden. De gouden regel is: eerst de relatie, dan de prestatie. Daar geloof ik heilig in. Ik ben nog erg fanatiek. Vorige week had ik griep en dan zeg ik toch tegen mijn vrouw: "Ik kan niet thuisblijven, hoor. Ze hebben een toets en al die lessen die uitvallen. Dat kan ik niet maken." En dan ga ik gewoon weer. Maar goed. Het is bijna vier uur, we moeten er een eind aan maken. Ik krijg zo meteen leerlingen uit 5-havo die hun praktisch eindexamenwerk voor muziek nog een keer met me willen doornemen.'

Terwijl Ton me naar de voordeur leidt, ziet hij een leerling zitten die eerder die middag bij hem werk in kwam halen. Hij stapt er direct op af: 'Joh, dan ben je net anderhalf uur extra bij mij geweest, zit je hier nu op het plein te chillen. Al die extra moeite voor niets! Dat is toch zonde. Ja, niet voor mij, maar voor jou. Ga nou gewoon naar huis en doe nog een uurtje wat. Afgesproken! Nou, zet 'm op! Morgen kom je vertellen wat je gedaan hebt.' ■